

EKSPERIMENTI IN IZKUŠNJE O SOCIALNIH KOMPETENCAH NADARJENIH OTROK

Abstract: Obstajajo pomembne razlike med znanstveno raziskovalnimi spoznanji v literaturi o socialnih kompetencah nadarjenih otrok in o učiteljevih subjektivnih izkušnjah o socialnih problemih talentov. Preučevanih je bilo pet alternativnih hipotez, ki odgovarjajo na te razlike v obravnavanih perspektivah. Da bi razrešili omenjene razlike med subjektivnimi izkušnjami in eksperimenti nakazujemo spremembe v petih področjih z namenom, da bi izpolnili raziskovanja o socialnih kompetencah nadarjenih otrok.

Ključne besede: Socialne kompetence nadarjenih otrok, objektivna in subjektivna evalvacija raziskovanja.

1. Uvod

Zelo pogosto se zaključki zasnovani na empiričnih raziskavah in anegdotskih strokovnih opazovanjih razhajajo okoli specifičnega problema socialnih kompetenc nadarjenih otrok. Večina empiričnih raziskav v razvitem svetu, saj jih pri nas o tem področju, razen redkih izjem (MIB, Socialne in emocionalne potrebe nadarjenih otrok, 2. mednarodna znanstvena konferenca, Bled, 2010) skoraj nimamo, se ujema s teoretičnimi modeli socialnega razvoja vseh otrok, a se razhajajo v strokovnih poročilih v literaturi s strani učiteljev in šolskih svetovalcev na področju izobraževanja nadarjenih otrok. Med tem, ko starejši slovenski dokumenti kot zakonodajna osnovavsebinsko problematiko socialnega razvoja nadarjenih samo skromno omenjajo (Nacionalni kurikulumni svet, 1999, str. 6), pa novejša Bela knjiga zaradi prevladujoče kognitivistične orientacije tega področja niti ne omenja. (Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju, 2011) Torej na eni strani eksperimenti v razvitem svetu prikazujejo večinoma pozitivno podobo socialnega razvoja pri nadarjenih otrocih, pa po drugi strani poročila, ki temeljijo na izkušnjskih spoznanjih učiteljev in šolskih svetovalcev prikazujejo bolj negativno podobo.

Pri pregledu strokovno znanstvene literature s področja socialnih kompetenc nadarjenih otrok najdemo številne študije, ki so pokazale, da so ti otroci nadpovprečni v nekaterih ali pa celo v večini ocenjenih področij socialnih spretnosti. Podoba nadarjenih otrok, ki jo oblikujejo avtorji eksperimentalnih raziskav vsebuje nadpovprečno samopodobo in prednosti v socialni kogniciji. Praktične izkušnje učiteljev in šolskih svetovalcev pa govorijo o socializacijskih problemih nadarjenih

¹ ivan.ferbezer@siol.net

otrok in da so v socialnem razvoju izpostavljeni tveganim okoliščinam. Čemu je mogoče pripisovati razlike na osnovi poročil anegdotskih zapisov o socialnih problemih in rezultati eksperimentalnih raziskav, ki napovedujejo socialne uspehe nadarjenih otrok?

Socialni problemi nadarjenih učencev, četudi so s strani učiteljev in šolskih svetovalcev, redko definirani kot socialna nekompetenca, so povezani z mnogimi afektivnimi, kognitivnimi in psihomotoričnimi karakteristikami. (Roedell, 1984). Sovsebjem zapletov pa je mogoča, ker mnogi nadarjeni otroci po svoji naravi vključujejo socialne probleme, zaradi pomembne različnosti v razvojnih smereh in stopnjah, v primerjavi z večino običajnih otrok. (Hayes, Sloat, 1989). Nekateri omenjeni argumenti o vzrokih socialnih razvojnih problemov nadarjenih otrok so bili v zadnjem času podprti z eksperimentalnim raziskovanjem. Kot domnevno najpomembnejši soudeleženi dejavniki za razvojno socialno problematiko nadarjenih so se pokazali povečana socialna občutljivost, (Rothenberg, 1970), spreminjana socialna vznemirjenost, (Falk, 1986), domače okolje (Karnes; D Ilio, 1988) in neharmoničen razvoj. (Klene, 1985). Žal pa omenjeni soudeleženi dejavniki niso bili dovolj poglobljeno znanstveno raziskani in le malo vzročnih odnosov je bilo ugotovljenih med temi okoliščinami in različnimi socialnimi problemi nadarjenih otrok. Teoretično sodeč, lahko povečana socialna občutljivost, spreminjana socialna vznemirjenost in razvojna disharmonija celo pozitivno prispevajo k boljšemu funkcioniranju v socialnih okoliščinah. Kakor koli že, obstaja še veliko nepopolnosti in razpok v znanstvenem dokazovanju etiologije dejavnikov, ki povzročajo socialne probleme nadarjenih otrok.

2. Alternativne hipoteze

Kako torej razrešiti obravnavane razlike med spoznanji dobljenimi z eksperimenti in praktičnimi izkušnjami? Tukaj obravnavamo pet možnih hipotez, ki govorijo o morebitnih napakah, bodisi v raziskovalnem načrtovanju ali raziskovalni izvedbi. Nekatero od raziskovalnih študij, ki kažejo, da so nadarjeni otroci socialno bolj kompetentni, kakor otroci poprečne inteligentnosti so lahko strokovno pomanjkljive in celo sporne. Nekatero napake lahko gredo na račun razlik med rezultati raziskovanja in izkušnjami praktikov. Prav tako je mogoče, da so pristranska spoznanja iz poročil anegdotskih opazovanj.

2.1. Napake vzorčenja

Prva hipoteza za nesložnost ali nekonzistenco je splošna napaka vzorčenja. Pogosto so udeleženci (subjekti) raziskovanja identificirani kot nadarjeni, toda redkokdaj je definiran identifikacijski kriterij. Pet področij v okviru predmeta zaskrbljenosti zasluži podrobno preučitev:

- 2.1.1. Selekcija eksperimentalne skupine,
- 2.1.2. Selekcija kontrolne skupine
- 2.1.3. Število raziskovalnih udeležencev (subjektov)
- 2.1.4. Omejen rang variabilnosti inteligentnosti

- 2.1.5. Podpovprečno ali nadpovprečno zastopanost posebnih ekonomskih in rasnih skupin.
- 2.1.1. V okviru tega področja se postavlja vprašanje ali so izbire nadarjenih učencev za programe za nadarjene s strani staršev in učiteljev vplivane s socialno prilagoditvijo učencev. Identifikacijski kriteriji kot so šolske ocene in ocenjevalne lestvice učiteljev so lahko neposredno ali posredno soudeležene s socialnimi kompetencami učencev. Postavlja se logično vprašanje, ali je mogoče, da bi bil nadarjeni učenec, ki je socialno slabo prilagojen šolskim okoliščinam, je učno neuspešen in nepriljubljen v očeh učiteljev uvrščen v programe za nadarjene? Zaradi tega je mogoče predpostavljati, da je verjetnost vključevanja nadarjenih učencev z nižjo socialno kompetentnostjo v skupini programov za nadarjene močno zmanjšana.
- 2.1.2. Drugo področje, ki je predmet tveganja se nanaša na skrb s katero sta bili izbrani eksperimentalna in kontrolna skupina. Pogosto izrazje, ki ga nekateri avtorji uporabljajo pri označevanju obeh skupin sta »nadarjeni učenci« in »ne identificirani kot nadarjeni učenci.« Omenjena predpostavka postane še posebej tvegana, kadar gre za šole z visokimi socialno ekonomskimi in drugimi atipičnimi okoliščinami. Glede na izhajanje iz danes znanih različnih vrst nadarjenosti in z uporabo vse bolj raznolikih identifikacijskih metod ni mogoče sklepati, da otroci niso nadarjeni samo zato, ker niso vključeni v programe za nadarjene v nekem šolskem okolju.
- 2.1.3., 2.1.4., 2.1.5. Zadnja tri področja, v okviru raziskovalnega načrtovanja in izvedbe, sta skupni mnogim znanstvenim eksperimentom v katerih so študirane populacije otrok s posebnimi potrebami. Študije nadarjenih otrok se v praksi lahko srečujejo z enakimi težavami, kakor druge študije otrok s posebnimi potrebami, kot na primer, majhni vzorci, omejeni rangi izbire spremenljivk (variabel) in prekomerna zastopanost specifičnih stratumovsocio-kulturnih skupin. (Na primer kulturno prikrajšani otroci). Raziskovanih študij, ki bi v vzorčenje zajemale specifične etnične, ekonomske in rasne skupine nadarjenih otrok pri nas sploh nimamo, a so tudi v razvitem svetu zelo redke. (Cooley, Cornell; Lee, 1990) Ali v teh skupinah ni nadarjenih otrok?

2.2. Napake instrumentov

Druga predpostavka, ki lahko povzroči razhajanja med eksperimentalnimi in izkustvenimi spoznanji vsebuje napake v zvezi z metodološkimi instrumenti. Tukaj so mišljene tri vrste problemskih vprašanj: uporaba metodologije samo poročanja, uporaba s strani eksperimentatorja načrtovanih instrumentov, ki imajo negotovo zanesljivost in veljavnost in uporaba instrumentov z neustreznimi postopki normiranja glede na populacijo. Pogosteje uporabljena metodologija v ocenjevanju različnih vidikov socialne kompetence otrok so samo-poročila in poročila staršev. Kakor se je znanstveno študijsko pokazalo, so omenjene metode lahko podvržene vplivom tistih, ki odgovarjajo (respondenti). (Anastasi, 1988). V skladu s tem

imajo še posebej nadarjeni otroci sposobnosti zaznavati in interpretirati namene preučevalnih metod in tudi razumeti namene raziskovalcev in odgovarjajo v smeri pričakovanj in želja raziskovalca ter manipulirajo tako, da bodo videti samo zaupljivi in socialno dobro prilagojeni. Kajti le tako bodo izbrani za ustrezne programe za nadarjene. Odprto ostaja vprašanje ali vidimo v teh nadpovprečnih samo poročilih resnico ali samo spretno želeno samo portretiranje.

Druga zaskrbljujoča zadeva se nanaša na psihometrično popolnost, ali so uporabljeni instrumenti dovolj zanesljivi in veljavni, da opravičujejo izpeljane zaključke. Ker je raziskovanje socialnih kompetenc otrok, posebej še nadarjenih otrok, relativno novo področje raziskovanja je večina raziskovalcev v eksperimentih razvila in uporabila povsem nove metodološke instrumente. Na žalost pa niso bili vsi ti novi instrumenti v popolnosti evalvirani in standardizirani preden se je poročalo o rezultatih raziskovanja.

Zadnja zaskrbljujoča zadeva je vprašanje ustreznega normiranja in standardiziranja vzorcev. Ali so metodološki instrumenti namenjeni za uporabo z vsemi otroki ustrežno normirani tudi za populacijo nadarjenih otrok in učencev? Po našem mnenju o katerem pišemo na drugem mestu, niso. (Ferbežer, I. 2013, v tisku). Bolj specifično rečeno, kakor govorita avtorja Coleman in Fults (Coleman, Fults, 1982) in posebej poudarjata avtorja Janos in Robinson (Janis, Robinson, 1985), ali so rezultati študij samopodobe z uporabo lestvice Piers-Harris ConceptScale (1969) veljavni, če je odstotek nadarjenih v normativnem vzorcu neustrezen. Enako velja tudi za večino drugega metodološkega instrumentarija bolj kognitivne narave, pri preučevanju nadarjenih otrok in učencev, o čemer pišemo v recenziji celotne akcije skrbi za nadarjene učence v Sloveniji. (Ferbežer, 2006).

2.3. Pristranskost opazovalca

Tretja predpostavka metodoloških napak se nanaša na pristranskost opazovalca. Kakor je bilo že zgoraj omenjeno, imajo potrebe, karakter in pričakovanja raziskovalca in subjektivnega poročevalca nek vpliv na rezultate subjektivnih merskih sredstev. Mogoče so pristranskosti navzgor ali navzdol. Merila zanesljivosti učiteljevih opazovanj in poročil staršev so lahko narušena zaradi vzorčenja in osebne pristranskosti stališč.

Lahko se primeri, da učitelji presojujejo učence kot problematične na vzgojnem in afektivnem področju, pričakujejo pri le teh določene negativne poteze, ne pa odlik nadarjenosti in talentiranosti. Zlasti negativni stereotipi so zelo trdoživi in obstajajo dalj časa. Enako so mogoča izkrivljena poročila staršev na osnovi anegdotskih opazovanj svojih otrok, češ, da so socialno nekompetentni ker so bolj intelektualno nadarjeni. Celo več, nekateri starši lahko zaskrbljeno napovedujejo večje razvojno socialne probleme, izostajanja od šole in nagnjenosti k samomoru. Kakor na osnovi znanstvenih raziskav dokazujeta avtorja Lajoe in Shore (Lajoe, Shore, 1981), so omenjeni razvojni socializacijski problemi prisotni v populaciji nadarjenih v manjšem odstotku, kakor pri splošni večinski populaciji. Nasprotno od tega pa so večinsko socialno psihološka raziskovanja negativno pristranska glede socialnih kompetenc nadarjenih otrok.

3. Posredovane (intervenirajoče) spremenljivke

Naslednja metodološka napaka, ki lahko razloži razhajanja med rezultati eksperimentalnih raziskav in subjektivnih ocen praktikov se nanaša na posredovane spremenljivke. Pojem socialna kompetenca je kompleksna sestavina zgrajena iz mnogih vrst karakteristik vedenja in socialnih spretnosti. V primeru, če je eksperimentalno načrtovanje preveč poenostavljeno, so lahko spregledani določeni dejavniki, ki morebiti vplivajo na interpretacijo rezultatov. Novejše raziskave s področja socialnih kompetenc nadarjenih učencev so začele v preučevanje vključevati vplive spola in kulturnih okoliščin. Zgodovinsko gledano, so bile predmet raziskovalnih diskusij kot posredovanih spremenljivk doslej v literaturi o nadarjenosti in specifično v literaturi o socialnih kompetencah nadarjenih, obravnavane predvsem štiri vrste spremenljivk:

- Ustrezni učni izzivi
- Učinki razvrščanja skupin po sposobnostih
- Šolsko razredna klima
- Učinki preučevančeve starosti.

Učinki prve posredovane spremenljivke so podprti od tistih raziskovalcev, ki so prepričani, da lahko ustrezna izobraževalna umestitev izboljša ali poslabša vedenje nadarjenega učenca v socialnih okoliščinah. Doživljanje frustracije nadarjenega učenca zaradi neustrezne izobraževalne umestitve lahko vodi do negativnih vedenjskih posledic. Pri nadarjenih, ki niso ustrezno učno vzgojno izzvani in niso zadovoljene njihove potrebe srečamo več osamljenosti, slabega vedenja in slabšo socialno kompetentnost. Torej posebno premišljena skrb za ustrezno izobraževalno umestitev nadarjenih učencev prispeva k pozitivnemu razvoju socialne kompetentnosti. Že nekateri zgodnji raziskovalci, kot na primer Hollingworth (Hollingworth, 1942), O Shea, (O Shea, 1960) in drugi so izpostavili pomembne spremembe v vedenju in socialni prilagoditvi, potem ko so bili nadarjeni učenci umeščeni v razrede za nadarjene in vključeni v kurikulume, ki so zadovoljili njihove posebne potrebe. Neustrezne vsebine, metode, odnosi in položaji so lahko izvor dolgočasje, frustracij in dovolj močan stresni dejavnik, ki povzroči slabe prilagoditve. Avtorja Safter in Roedell (Safter, Rodell, 1980) podrobno opisujeta omenjene scenarije v nekem poljubnem članku za učitelje, vzgojitelje in starše v praksi.

Učinki druge posredovane spremenljivke vsebujejo izobraževalne in socialne spremenljivke, ki nanašajo na razvrščanje nadarjenih učencev v skupine (homogeno grupiranje). (Ferbežer, I., 2009). Kakor se je znanstveno empirično pokazalo, homogeno in heterogeno razvrščanje vplivata na samopodobo v luči teorije socialne primerjave. (Maddux, Shreiber; Bass, 1985).

Tretja posredovana spremenljivka se nanaša na socialno psihološke učinke razredne klime. Okolje v katerem je učenčevo vedenje registrirano mora biti enako ocenjeno zaradi vpliva učinkov razrednega miljeja, pričakovanj učiteljev in različnih disciplinskih sistemov. Okoliščine razredov za nadarjene so včasih pomembno drugačne od običajnih razredov. Celotni učinki sprejetosti, zaupanja in spoštovanja

lahko bistveno spremenijo rezultate vedenja. Razvojno socialni problemi v šoli so lahko interpretirani v luči disonantne teorije. (Fiedler-Brend, 1990).

Četrta posredovana spremenljivka se nanaša na učinke starosti in starostnega razvrščanja na vedenje nadarjenega otroka. Sociometrične raziskave o popularnosti nadarjenih učencev so pokazale upad vrstniške sprejetosti nadarjenih učencev na srednješolski stopnji. V kolikor pride do negativnih izkušenj v občutljivem obdobju emocionalnega in socialnega razvoja imajo le te lahko dolgotrajne učinke v psihološkem razvoju nadarjenih otrok. Drug vidik učinka starosti se nanaša na primerjavo mentalne in kronološke starosti v skupini vrstnikov. Četudi koncept mentalne starosti ni več v ospredju, kot sredstvo ocenjevanja in poročanja, ostaja v uporabi koncept različnih socialnih sposobnosti, v primerjavi s kronološkimi vrstniki.

Tukaj so zelo uporabne Goldman-ove raziskave (Goldman, 1981) o homogenem in heterogenem razvrščanju in njihovi učinki na socialno interakcijo. Kadar se nadarjen otrok igra (otrok z višjo mentalno starostjo) z življenjsko enako starim vrstnikom (enaka kronološka starost) se lahko vede kot starejši otrok v mešani skupini. Zato je mogoče, da se različne vrste vedenja izrazijo pri istem nadarjenem otroku v različnih socialnih okoliščinah, kjer so igralci različno grupirani. Končni vidik posredovane spremenljivke starosti obravnava študije socialnih odnosov akceleriranih nadarjenih učencev. Ugotovljene so bile razlike med kratkoročno in dolgoročno socialno prilagoditvijo in tudi razlike v stališčih tekom razvoja nadarjenih učencev. Omenjene spremenljivke je zato potrebno pri eksperimentalnem raziskovanju načrtovati in interpretirati. (Janos, 1988).

4. Različne definicije

Ne nazadnje je mogoče, da se soočimo z metodološkimi napakami zasnovanimi na operacijskih definicijah socialne kompetence ki jih uporabljajo raziskovalci, ki preučuje socialne kompetence nadarjenih otrok. Obseg in vsebina pojmov socialne kompetence, kot tudi pojma inteligentnosti, se je v zadnjih letih pomembno spremenil. Tako da se danes soglasja za pravilno in popolno definicijo socialne kompetentnosti še vedno oblikujejo. Tudi zaradi tega predstavlja težavo učiteljem in drugim praktikom najti ustrezne instrumente in sodobno interpretirati dobljene rezultate.

Zgodovinsko gledano je bila dolgo časa socialna inteligentnost sinonim za socialno kompetenco. Zadnja tri desetletja so se pojmovni poudarki socialne kompetence premaknili na otrokovo samopodobo. Med tem ko so pojmi samopodobe pomembne sestavine socialne kompetence, pa obstajajo še drugi, ki so enako pomembni. Na primer ena izmed njih je socialna kognicija (Cross, Coleman; Terhar-Yonkers, 1991), ki se danes tudi vse bolj preučuje. Četudi imajo nadarjeni otroci v splošnem višje rezultate v preučevanju samopodobe in socialne kognicije, pa obstajajo še druge spretnosti in sposobnosti, ki prispevajo k socialni kompetenci. Le te pa niso korelativno povezane z naraščajočo inteligentnostjo, oziroma je mogoče, da so celo negativno korelirane z inteligentnostjo. Tako je mogoče, da so višja pričakovanja nadarjenih otrok z ozirom na njihovo popularnost, socialno moč in sposobnost reševanja socialnih problemov nerealistična, kar v socialnih okoliščinah prinaša ponovljena razočaranja

3. Priporočila

Navkljub kompleksnosti predmeta raziskovanja in skrbjo, ki jo naj udeležajo raziskovalci, so le ti zavezani, da nenehno izpopolnjujejo raziskovalne načrte in interpretacije. V zadnjih desetletjih je zelo primeren Altmanov model (Altman, 1983) za razvijanje in integriranje raziskav o socialnem in emocionalnem razvoju nadarjenih otrok. Primeren je predvsem zaradi jasno predstavljene kategorije spremenljivk, ki so predmet ocene pri načrtovanju znanstvenih eksperimentov in evalvaciji njihovih rezultatov. Na osnovi tega modela in predpostavk, kar zadeva napak predhodnih znanstvenih raziskav na tem področju, so izoblikovani predlogi kako izboljšati raziskovanja socialne kompetence nadarjenih otrok.

1. Domneve raziskovalcev o nadarjenosti eksperimentalne skupine in nenadarjenosti

kontrolne skupine bi morale biti posebej strogo dokumentirane.

Prav tako bi morala biti ugotovljena vrsta in stopnja nadarjenosti, ki je predstavljena v vzorcu raziskave. V kolikor se uporablja skupina instrumentov za identifikacijo nadarjenih otrok mora biti skrbno predstavljena sestava in uporaba te skupine instrumentov. Podrobno morajo biti predstavljene informacije o socialno kulturnih spremenljivkah ter podatki o ustreznem številu raziskovancev glede na uporabljene statistične metode. Glede na to, da je mogoče, da socialna kompetentnost ne narašča linearno z naraščajočo inteligentnostjo, so potrebne posebne raziskave za različne nivoje nadarjenosti. (Dauber, Benbow, 1990; McCallister, Sandel, 1991). Izogibati se moramo pri nas pogoste napake ekstrapolacije (mehaničnega prenašanja) rezultatov raziskav na poprečnih otrocih na nadarjene.

Natančnejše izpeljave interpretacij glede socialne kompetence nadarjenih otrok bi morale biti napravljene za posebne podskupine populacije nadarjenih, kot so: dvakrat posebni otroci, nadarjeni z telesnimi težavami, učno neuspešni nadarjeni, nadarjeni iz kulturno prikrajšanih okolij, nadarjeni iz kulturno drugačnih okolij, itd.

Prav tako je potrebno posebej konkretizirati in obrazložiti izjeme v večini nadarjenih nadpovprečnih v socialni kompetenci. Razvite bi morale biti posebne eksperimentalne paradigme, ki bi izpostavile posamezne nadarjene otroke z tveganjem za težave v socialnem razvoju. Pri tem so dobre alternative v naturalističnih študijah šolskih svetovalcev, učiteljev in staršev v smeri skrbnega dokumentiranja sistematičnih opazovanj.

2. Instrumenti, ki se nanašajo na samo poročanja bi morali biti ustrezno normirani za populacije na katere se nanašajo.

Iz teh samo poročanj izpeljani zaključki bi morali biti potrjeni z dokazi še drugih tehnik zbiranja podatkov. Posebna previdnost je potrebna pri uporabi eksperimentalno načrtovanih metodoloških instrumentov. Preverjene bi morale biti korelacije med uporabljenimi metodološkimi instrumenti in rezultati inteligentnostnih testov in postopki normiranja ter

stratifikacije. Prav tako bi morali raziskovalci kritično preučiti zaključke zasnovane na uporabljenih metodoloških instrumentih.

3. *Raziskovalne študije, ki se nanašajo na opazovanja staršev, učiteljev in raziskovalcev bi morale biti zavarovane pred pristranskostjo opazovalcev.*

Pri tem se priporoča vključitev mnogoterih (raznolikih) opazovalcev in opazovalcev, ki so »slepi« na spremenljivke kot je inteligentnost. Tako raziskovalci kot učitelji praktiki bi morali posebej eksperimentalno preučevati najrazličnejše možnosti pristranskosti.

4. *Posredovane spremenljivke bi morale biti kontrolirane, bodisi z eksperimentalnim načrtovanjem, bodisi z rabo kompleksnejših statističnih metod.*

Medsebojno vzajemni vplivi (interakcije) spremenljivk starosti, spola, vrste in stopnje nadarjenosti, kulturno in etnično okolje, socialne izkušnje, morajo biti posebej preučene ne samo za nadarjene, ampak tudi za primerljivo skupino poprečnih otrok. Enako velja za longitudinalni socialni razvoj (vzdolžni vidik). Študije socialne kompetentnosti bi morale biti ponovljene v različnih starostnih obdobjih zato, ker socialni učinki niso enaki v vseh razvojnih obdobjih.

Prav tako je potrebno v strogo preučitev vzeti homogeno razvrščanje v izobraževanju. Želena je, da raziskovalci natančno poročajo o pedagoških spremenljivkah kot so: vrsta učnega programa, število ur aktivne udeležbe tedensko, opredelitve vrst nadarjenosti (na primer umetniška nadarjenost), in koliko časa so vključeni v nek program.

5. *Raziskovalci bi morali konkretizirati načrt študije, operacijske definicije in ključne uporabljene pojme.*

Možni modeli socialnih kompetenc so v avtorstvu Greenspan-a (Greenspan, 1981), Dodge-a (Dodge, 1986) in Anderson-Messic-a (Anderson, Messick, 1974) v okviru Head Start Programa v ZDA. Avtorja Horowitz in O'Brien (Horowitz, O'Brien, 1985) težita k izpopolnjevanju razvojnega modela za longitudinalne in etnografske raziskave.

4. Zaključki

Zaključki o socialnih kompetencah nadarjenih otrok in učencev zasnovani na empiričnih znanstvenih raziskavah in anegdotskih opazovanjih se pogosto razhajajo.

Med tem ko prvi zarisujejo o nadarjenih otrocih v glavnem pozitivno podobo, pa drugi rišejo bolj negativno sliko. Zgornja razhajanja med rezultati raziskav in ustreznimi izkušnjami staršev, učiteljev in šolskih svetovalcev, glede socialne kompetence nadarjenih otrok in učencev, predstavljajo danes težko rešljivo enigmo. Potrebne so bolj poglobljene raziskave z višjimi psihometričnimi zahtevami, z višjimi merskimi karakteristikami (veljavnost, zanesljivost, itd.), z povezanimi, skladnimi in vseobsežnimi raziskovalnimi programi ter uporabo

Altmanovega modela socialnega razvoja nadarjenih otrok. Da bi se izognili metodološkimi napakami bi morali posvetiti posebno skrb vzorčenju, napakami metodoloških instrumentov, učinkov opazovalčeve pristranskosti, posredujočih spremenljivk ter različnih definicij socialne kompetence nadarjenih.

Literature:

- Altman, R. (1983): Social-emotional development of gifted children and adolescents. A research model. *Roeper Review*, Vol. 6, št. 11, str. 65-68.
- Anastasi, A. (1988): *Psychological testing*, 6. edition, New York. Macmillan Publishing Co., str. 549-551.
- Anderson, S.; Messick, S. (1974): Social competences in young children. *Developmental Psychology*, Vol. 2, št. 10, str. 282-293.
- Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji, (2011), Nacionalna strokovna skupina Ministrstva za šolstvo in šport. Ljubljana. Str. 330-345.
- Coleman, J.M.; Fults, B. A. (1985): Special class placement, level of intelligence and self concepts of gifted children. A social competency perspective. *Remedial and Special Education*, Vol. 6, št. 1, str. 7-11.
- Cooley, M. R.; Cornell, D.G.; Lee, C. (1990): Peer acceptance and self concept of black students in a summer gifted program. *Journal for the Education of Gifted*, Vol. 14, št. 2, str. 166-177.
- Cornel, D. G. (1990): High ability students who are unpopular with their peers. *Gifted Child Quarterly*, Vol. 34, št. 4, str. 155-160.
- Cross, T.L.; Coleman, I.J.; TerharYonkers, M: (1991): The social cognition of gifted adolescents in school. Managing the stigma of giftedness. *Journal for the Education of the Gifted*, Vol. 14, št. 4, str. 44-55.
- Dauber, S.L.; Benbow, C.P. (1990): Aspects of personality and peer relations of extremely talented adolescents. *Gifted Child Quarterly*, Vol. 34, št. 1, str. 10-15.
- Dodge, K., A. (1986): A social information processing model of social competence in children. V: Perlmutter, M.: *Cognitive perspectives on childrens social and behavioral development. The Minnesota Symposia on Child Psychology*. Vol. 18, str. 77-126, Hillsdale. NJ. Lawrence Erlbaum Associates.
- Falk, C.R. (1986): Children's perceptions of the dimensions of divorce and its effects on school life. Dissertation University of Connecticut.
- Ferbežer, I. (2006): Neenotnost med konceptom, identifikacijo in edukacijo nadarjenih, *Pedagoška obzorja*, Vol. 21, št. 1, str. 92-103.
- Ferbežer, I., (2009): Kako razvrščanje po sposobnostih nadarjenih spremeni »veliko ribo v majhno«, *Sodobna pedagogika*, Vol. 60, številka 1, stran 300-317.
- Ferbežer, I. (2013): Miti o matematičnih talentih, revija *Matematika v šoli*, Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana, v tisku).
- Fiedler-Brand, E.D. (1990): Gifted children at risk. A study of dissonance with the educational environment. Doctoral dissertation. University of Wisconsin- Madison, 1989. *Dissertation Abstracts International*, Vol. 51, št. 2, str. 414.
- Goldman, J. A. (1981): Social participation of preschool children in same versus mixed age groups. *Child Development*, Vol. 52, str. 644-650.

- Greenspan, S. (1981): Social competence. A proposed working model. V: Keogh, B.: Advances in special education socialization influence on exceptionality. Vol. 3, str. 1-39.
- Hayes, M.L.; Sloat, R.S. (1989): Gifted students at risk for suicide. Roeper Review, Vol. 12, št. 2, str. 102-107.
- Hollingworth, I. (1942): Children above 180 IQ. Yonkers, World Book.
- Janos, P.; Robinson, N. (1985): Psychosocial development in intellectually gifted children. V: Horowitz, F.D.; O'Brien, M.: The gifted and talented. Development perspectives. Washington D.C. American Psychological Corporation, str. 149-161.
- Janos, P.; Robinson, N.M.; Carter, C.; Chapel, A.; Cufley, R.; Curland, M.; Dailey, M.; Guillard, M.; Heinzig, M.; Kehl, H.; Lu, S.; Sherry, D.; Stoloff, J.; Wise, A. (1988): A cross-sectional developmental study of the social relations of students who enter college early. Gifted Child Quarterly, Vol. 32, št. 1, str. 277-279.
- Karnes, F., A. (1988): Comparison of gifted children and their parents. Perceptions of the home environment. Gifted Child Quarterly, Vol. 32, št. 2, str. 277-279.
- Klene, R., N. (August, 1985): Fears in gifted children. Paper presented at the 6th World Conference on Gifted and Talented children, Hamburg.
- Lajoie, S. P.; Shore, B. M. (1981): The over-representation of the gifted among dropouts, delinquents and suicides. Gifted Child Quarterly, Vol. 25, št. 3, str. 138-141.
- Ludwig, G.; Cullinan, D. (1984): Behavior problems of gifted and nongifted elementary school girls and boys. Gifted Child Quarterly, Vol. 28, št. 1, str. 37-39.
- Madux, C. D.; Sheiber, I. M.; Bass, J. E. (1985): Self concept and social distance in gifted children. Gifted Child Quarterly, Vol. 26, št. 2, str. 77-81.
- McCallister, C.; Sandel, A. (August, 1991): Modeling the social competency of gifted children, Paper presented at the 9th World Conference on Gifted and Talented Children. The Hague.
- MIB, Mednarodni izobraževalni center, (2010). Socialne in čustvene potrebe nadarjenih in talentiranih, Zbornik 2. mednarodna znanstvena konferenca 2010, Bled.
- Nacionalni kurikulumni svet, (1998) Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci, Pedagoška obzorja, št. 5-6, str. 276-285.
- Shea, H. E. (1960): Friendship and the intellectually gifted child. Exceptional children, Vol. 26, str. 327-335.
- Piers, E. V. (1969): Manual for the Piers-Harris children's self-concept scale. Nashville, TN, Counselor Recording and Tests.
- Roedell, W.C. (1984): Vulnerabilities of highly gifted children. Roeper Review, Vol. 6, št. 3, str. 127-130.
- Roedell, W. C. (1985): Developing social competence in gifted preschool children. Remedial and Special Education, Vol. 6, št. 4, str. 6-11.
- Rothenberg, B. B. (1970): Social sensitivity and the relationship to interpersonal competence, intrapersonal comfort and intellectual level. Developmental Psychology, Vol. 2, str. 335-350.
- Safter, H. T. (February 1986): The interaction of affective and cognitive functioning in young gifted and creatively gifted children. Paper presented at the second Annual Mid Winter Conference of the National Association of Gifted Children, Dallas, TX.

EXPERIMENTS AND EXPERIENCES ABOUT SOCIAL COMPETENCES OF GIFTED CHILDREN

Discrepancies exist between the research literature on the social competence of gifted children and educators' subjective experience of the students' social problems. Five alternative hypotheses are examined which may account for discrepancies in this perspectives. To resolve this discrepancies between experience and experiment, five areas of change are suggested to improve research on the social competence of gifted children.

KEY WORDS: Social competences of gifted children, objective and subjective evaluation of research.

